

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. balandžio 7 d.

Nr. 69 (14)

Saturday supplement April 7, 2001

No. 69 (14)

Leonardas Andriekus

OSANA

Kai Tau ateis jau metas grįžti,
Mums laužyti alyvuškes,
Giedot Osaną su minia, —
Aš klosiu Tau po kojų ryšktes,
Kuriam plakei mane.

Kas ten be leis jau nusilaužti šaką,
Kai Tu ant asilėlio josi nusizėmęs,
Ir minios savo palmes klos ant tako,
Osana žadins žėlmenis.

Ne mano medžiai ant Alyvų kalno,
Ir gėlės Ezdratono slėnyje.
Lankas prie Nemuno apdangstė šalnos,
Ruduo apsigyveno manyje...

Aš nieko kito neturiu, kaip tik tas ryšktes,
Kuriam iš meilės nuplaki mane. —
Ak, nežinos, ką reiškia kraujo krišktes
Osaną šaukianti minia!

Tiktai staiga jinai sujus,
Išvydus kraują ant vienos šakos,
O Tu prajodamas palaiminsi visus —
Ir žmogų, ir alyvmedį laukuose.

KETVIRTOJOJ KRYŽIAUS KELIO STOTY

Apie ką šnekėjai su mieliausia Motina,
Kai kely ją sutikai, praeidamas su kryžiumi? —
Ar apie žmogaus menkybę apraudotiną,
Ar apie malonę, mums nežinomą?

Juk Tu ir mane atsiminei tada,
Jau ne sykį prieš status parpuolusi,
O paskui su ašaromis, pasninkais, malda
Lydinčią Tave be poilsio.

Šiandien gi klaupiuosi ketvirtojo stoty
Prieš Tave ir Motiną švenčiausią;
Jau matau, kad lauko džiaugsmo rytmetys arti —
Su Jumis kartu keliausiu...

Sunkiai kopsime visi mes trys į Kryžių Kalną,
Bet jo ramioje viršūnėje neilsime ilgai —
Kol tiktai užbaigs giedoti De Profundis psalmę
Girios ir laukai.

ANT KRYŽIŲ

Tave iškelt ant kryžių,
Mus tiek mylėjusi,
Ir ten palikti amžiams merdinti
Tvankoj bei vėjuose —
Kokios, kokios nežmoniškos drąsos
Tiem nusidėjėliams reikėjo?

O Dieve, ar ne Tu sušildai
Be plunksnų paukštelius lizduose?
Ar ne iš tavo meilės tuinsti
Nektaras dobilų žieduose? —
Kodel dar leidi perverti žirdį
Ir lietis kraujui iš žaidos?

Mes esam nusidėjėliai,
Tave ant kryžių kalame,
Bet pasakyk, ką mums daryt —
Nuimti nebe galime —
Ar šaukti Juozapą Arimatię,
Saliomę, Magdalėną, Joną —
Ar taip jau ir palikt Tave
Po dangumi raudonu?

KRAUJO LAŠAS

Juos palietusi buvo malonė —
O, laimingi tarnai! —
Kraujas tryško iš perverto šono —
Nebuvau aš tenai.

Nebuvau ten — kiti tai aprašo. —
Nemačiau, o tikiu,
Jog užkris kada nors kraujo lašas
Ir ant mano akių.

Jis ant Lionino vakar užtiško,
Šiandien jau ant kitų, —
Jūs, kurie praregėjot, sugrįžkit —
Išgyvensim kartu!

Praregėjimo džiaugsmą, patirtą
Švento kraujo dėka,
Ir išvengsim į pervartą žirdį,
Nukryžiuotas rankas...

Mozaika. XII a. Kristus su apaštalais įžengia į Jeruzalę.

AKMENYS VERKIA

Jau tylą ir Alyvų sodely —
Miega erodai, Jėzų pasmerkę.
Ant Golgotos vingiuojančio kelio
Akmenys verkia.

Jau pilotai rankas nusiplovė,
Petrai Jo tris kartus išsigynė.
Kokia tai veidmaininga tikrovė —
Užsimerkit, žvaigždynai!

Ar ne Jo marių viesulai klauso,
Ar ne Jis tramdo velnius?
Kam reikėjo tą kūną švenčiausią
Plakti, perverti delnus?

Kuo uždengsim akis,
Kai nužengs mūsų teisti
Ir tarp saulų žerės prisikėlęs?
Ar nekeista, žmogau, ar nekeista,
Kad pravirko tiktai akmenėlis!

AGONIJA

Nebaigsim gerti vynu,
Maišyti su mira. —
Tokia ilga ta Viešpaties agonija:
Trys valandos — trys amžinybės —
Mirties nėra.

Gali sau šaukti: Trokštu —
Vis tiek jau niekas negirdės.
Sakys: Nuženk nuo kryžiaus — fariziejai,
Kareiviai — burta mes dėl tunikos,
Ir Lionginas vėl su išmu atjos
Sužeist širdies.

Trys valandos — trys amžinybės,
Išdžiūvusi nuo troškulio burna,
Sukultas alebastro indas kvepalų,
Ir tūkstantis ant kryžiaus metų —
Viena diena.

Mūsų literatūros enciklopedija

Algimantas Antanas Naujokaitis

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas išleido vieną svarbiausių savo veikalų — *Lietuvių literatūros enciklopediją*. Tai pirmasis ir reikšmingas bandymas pateikti enciklopediškai susistemintą žinias apie mūsų literatūros visumą nuo jos užuomazgų iki dabartinių laikų. Rašytojų klubo surengtoje šios stambios, 564 puslapių, knygos suktuvėse vienas jos redaktorių, literatūros istorikas ir tekstologas Vytautas Vanagas pažymėjo, kad šis, daug kruopštumo, kantrybės ir žinių pareikalavęs darbas užtruko kone devyneris metus. Iš tiesų, juk reikėjo apimti mūsų literatūros reikšnius, jos užuomazgas ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje, žinias iš jos pradant nuo Mykolo Tvarausko, 1875 m. Pensylvanijos valstijoje išspausdinusio pirmuosius Amerikoje lietuviškus spausdinius. Pirmą kartą veikale enciklopediškai pristatoma ne tik egzodo, bet ir užsienio rašytojų kūryba, istorinė atmintimi, tipais susijusi su Lietuva. Kaip pavyzdį čia galima paminėti enciklopedijoje apibūdinamą vokiečių lingvistą V. Falkenhahną, nagrinėjusį *Lietuviškos Biblijos* vertėjo J. Brekūno gyvenimą ir veiklą, i vokiečių kalbą išverstą lietu-

viškų pasakų. Enciklopedijoje lietuvių literatūros raida nušviečiama taip pat Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kontekste, todėl šio leidinio objektais tapo ir lotyniški bei lenkiški tekstai, atspindintys to meto visuomenę, jos savi-monę. Iš tiesų, kaip jau neskaitant Adomo Mickevičiaus, iš mūsų literatūros išmesti M. K. Serbievičių, lotyniškai parašiusių *Silviludis* (*Miškų žaidimai*), kitą poeziją, kurioje gausu tuometinės Lietuvos realijų, gamtos vaizdų. Didžiąją dalį *Lietuvių literatūros enciklopedijos* sudaro ir kitos mūsų literatūros bei tautosakos personalijos — t. y. literatūros kūrėjai, tyrinėtojai, aiškintojai, vertėjai į kitas kalbas, o taip pat kitų literatūrų vertėjai į lietuvių kalbą, pagaliau bibliografojai (pvz., vilnietis Vladas Žukauskas). Enciklopedijos redaktoriai pažymėjo, kad, ją sudarant ir atrenkant vardyną, vadovautasi istoriškai suvoktų literatūrinių vertių ir reikšmių kriterijais. Tad suprantama, kad tokiems rašytojams kaip V. Kudirkai, Vaižgantui, Maironiui, V. Mykolasui-Putinui ar Aistui skirta dvigubai ar dar daugiau vietos negu, pavyzdžiui, K. Binkui, P. Cvirkai, J. Avyžiui, M. Sluckiui.

Gana išsamiai nušviečiama B. Brazdžionio, K. Bradūno, K. Ostrausko, H. Radausko, M. Katiliškio, A. Nykos-Niliūno, K. Barėno, A. Barono, R. Šilbajorio, kitų išeivijos žymnių rašytojų bei kritikų gyvenimas ir kūryba.

Vis dėlto tiek man, tiek kitiems, artimiems humanitarinės kultūros dalykams, iš enciklopedijos gan įdomu sužinoti ir apie kitus mūsų literatūrai įdomius, bet menkliau pažįstamus, mokyklų ar studijų vadovėliuose neminimus autorius. Štai iš enciklopedijos sužinojome, kad 1893 m. Vabalninko gimęs ir užaugęs kunigas Vincas Stonis (Kazimieras Žitkus) yra išleidęs ne tik sentimentalai graudžiomis into-

nacijomis skambančių eilėraščių rinkines, bet ir tai, kad jis yra plačiai pasklidusios dainos „Grazių dainelių daug girdeėjau“ žodžių autorius. Bevertant enciklopediją dėmesį atkreipė man mažiau žinomo išeivijos poeto Rimo Vėžio poezijos įvertinimas. Dr. V. Kubilius rašo, kad 1969 m. išleistas jo rinkinys *Raidės laiko griaučiuose* orientuotas į anglosaksiško avangardizmo absurdiškas situacijas, kad autoriaus poetinio mąstymo energija sutelkta į paradokso, neretai išskysdama į silogistinius išprotavimus ir lengvo tono pašaipas. Bibliografinėje šio nedidelio, bet imlaus straipsnelio dalyje pridurta, kad apie R. Vėžį *Aiduose* buvo išspausdintas P. Visvydo straipsnis taikliu, įdomiu pavadinimu „Sąmoningų nesąmonių galerijoje“. Šiandieninė mūsų poezijoje — tai šviežiena. Gal, sakau, šios enciklopedinės žinios paskatino suvairuoti *Šiaurės Atėnai* kovo pradžioje visą puslapi paskirti minėto R. Vėžio rinkinio eilėraščiui? Beje, palydimajame žodyje S. Geda priduria, jog tai, ką yra parašęs R. Vėžys, „man regis, turi išliekamos vertės“.

Taigi, enciklopedijoje ir tarp mažos apimties rašinių straipsnelių galim užtikti daug netikėtų, įdomių žinių apie daugelį, plačiai visuomeniškai mažai žinomų ar net negirdėtų, literatūros, tautosakos darbininkų. Kad ir apie paprastą, eilinių mokytojų, 96-sius metus sulaukusį ir Vilniuje iki šiol tebegyvenantį Jurgį Dovydatį, per savo gyvenimą surinkusį 140,000 tautosakos kūrinių, o Lietuvių kalbos žodyno kartotekai užrašiusį 17,000 žodžių. Arba kad mūsų garsioji archeologė R. Rimantienė ir lietuvių kalbą išvertė tokias reikšmingas knygas kaip S. Lagerlof *Sakmė apie Gestą Berlingą*, H. Ibseno *Laukinę antį* ir *Smėklas*.

Pasak radaktorių, šioje enciklopedijoje padidintas dėmesys Atgimimo metais į viešumą išėjusiai tremties ir rezistencijos literatūrai, jos poetams, prozininkams, memuaristams. Štai enciklopedijoje nesunkiai suradau įdomių duomenų apie Čikagoje leidiamo laikraščio *Lietuvių Balsas* konkurso laureatą R. Kaunietį, sudariusį tris *Aukštaitijos partizanų prisiminimų* knygas, kuriose teksto autoriaus V. Rakausko nuomone, išsaugotos individualios pasakotojų intonacijos, artimos liaudies sakinio pasakojimo tradicijai.

Enciklopedijoje neapeita ir pramoginė, detektyvinė literatūra, tarp jų E. Malūkas, kurio kai kurie romanai susilaukė trečio ir ketvirto leidimo.

Enciklopedijos suktuvėse redaktorius V. Vanagas pripažino, kad buvo ypač labai sunku surinkti vertėjus, žinoma, į lietuvių kalbą vertusius rimtąją literatūrą. Pristatytų vertėjų gausumas rodo, kad sudarytojai įveikė ir šį nelengvą uždavinį. Antai atrastas (netgi New York!) iki šiol mūsų kone nežinotas, sąvaduose neminėtas lietuvių poezijos vertėjas į anglų kalbą ir jos garsintojas Amerikoje Vyt. Bakaitis. 1944 m. kartu su

Mažosios Lietuvos garsiuoju spaudos darbuotoju Martynu Jankumi pasitraukęs į Vakarų ir apsigyvenęs JAV jis ne tik pats angliškai rašo eilėraščius, bet ir į anglų kalbą išvertė A. Mickevičiaus *Krymo sonetus*, J. Meko *Semeniškių idiles*, *Reminiscencijas*, J. Kelerio, T. Venclovos, kitų mūsų poetų kūrinius. Netrukus Vilniuje išeis V. Bakaitio sudaryta stambi dvikalbė (lietuvių ir anglų kalbomis) lietuvių lyrikos antologija, kurios žymią dalį užims ir mūsų egzodo poetai.

Viena aktyviausių enciklopedijos autorių, kritikė J. Sprindytė, pripažino, kad buvo nelengva į mažą straipsnį enciklopedijoje suglausti sintetines rašytojų charakteristikas, jų kūrybos ir jos raidos savitumus. Redaktorius dr. V. Kubilius pažymėjo, kad J. Sprindytei bene geriausiai pavyko tai padaryti. Štai kaip, be kita ko, ji apibūdina vieną iškiliausių dabarties prozininkų R. Granauską: „...puikus ir sąmoningas stilistas, jam nesvetima „ars poetica“, išraiškos tobulumo siekis. Tekstas prisodrintas tropų, pasakotojo raiškiai būdingas oracinis tonas, o personažų — natūrali kalbėsena“.

Apžvelgdami rašytojus, vertėjus, kritikus, personaliją autoriai stengiasi būti objektyvūs, nevengia ir kritinio kūrinių, netgi biografinių bruožų įvertinimo. Apžvelgdamas literatūros kritiko ir poeto B. Pranskaus kūrybą, literatūros tyrinėtojas B. Prėskienis pažymi, kad jis rėmėsi marksistine meno teorija, neišvengė sociologizavimo. Apibūdinamas J. Gliaudos kūrybą, kritikas V. Šiukščius, be kita ko, rašo: „Estetiniu požiūriu didesnė dalis J. Gliaudos kūrybos lieka apgus vidutiniškumo ribos dėl tezinio pobūdžio, nuvalkiotų siužetų ir prastos kalbos“. O viena enciklopedijos autorių L. Arnatkevičiūtė, palankiai įvertinusi K. Kubilinsko poeziją vaikams, nevengia pažymėti ir jo gyvenimo juodų dėmių: „1947 m. sovietinio saugumo pasiaustas dirbti į Lynezerio pradinę mokyklą Džūkijoje ir infiltruotais ir partizanų būri, atliko provokatoriaus ir išdaviko vaidmenį, nušovė partizanų poetą B. Labėną“.

Be personalijų enciklopedija taip pat pateikia lietuvių literatūrai bei tautosakai būdingas raiškos formas nusakančius teorinius terminus: žanrus, stiliaus kategorijas, eilavimo būdus. Rasime romano, novelės, epigramos, epitafijos, net literatūros teorijos, kritikos, kitus apibūdinimus. Pavyzdžiui, paėmęs Maironio eilėraščio „Užtrauksime naują giesmę“ strofą ir mūsų liaudies dainą, žinomas literatūros teoretikas J. Girdziuskas apibūdina jambą, silabinę eilėdarą, o taip pat kitus eilavimo būdus bei stiliaus kategorijas.

Gausu duomenų apie mūsų literatūros sroves, sambūrius bei organizacijas. Greta Lietuvos Rašytojų sąjungos, gan išsamiai apibūdinama nuo 1932 m. iki šios dienos veikianti Lietuvos Rašytojų draugija,

Nukelta į 2 psl.

Mūsų literatūros enciklopedija

Atkelta iš 1 psl.

istorinių pjūviu nušviečiama jos veikla, atkurimas išeivijoje. Išvardinami visi šios draugijos valdybos pirmininkai iki 1998 m. išrinktos S. Petersonienės.

Literatūros tyrinėtoja D. Striogaite apžvelgia avangardizmą. Ji pažymi, kad egzodo literatūroje orientavimasis į avangardizmo tradicijas ryškios A. Škėmos poezijoje, L. Švedo, A. Mackaus, L. Leto, J. Meko poezijoje, K. Ostrausko ir A. Landsbergio dramaturgijoje. Sovietmečiu Lietuvos mene avangardizmo tradicijos nebuvo pagedaunamos, tačiau jos labiausiai pasireiškė gaivališkoje V. P. Bložės, S. Gedos, G. Patacko poezijoje.

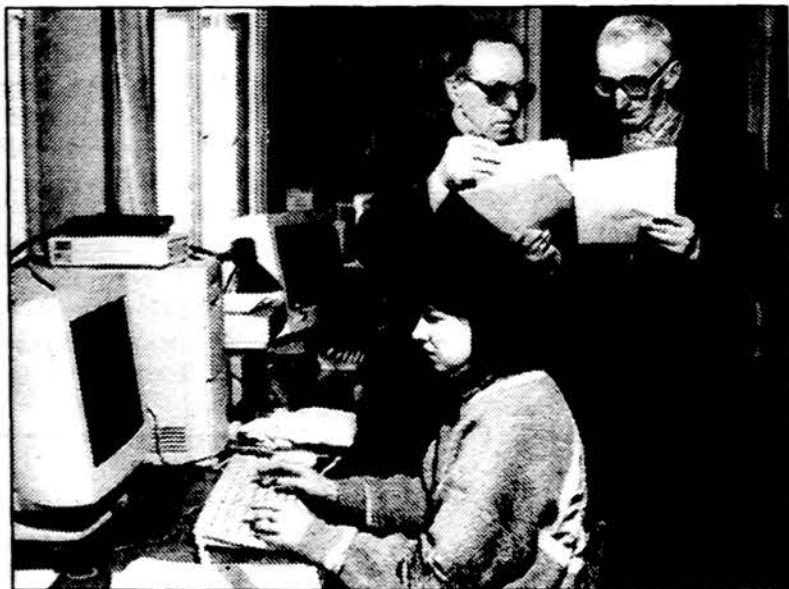
Stebėtinas *Lietuvių literatūros enciklopedijos* rengėjų darbštumas ir nuovoka su renkanti ir apibendrinanti tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje leistus ir leidžiamus leidinius, literatūrai dėmesingą spaudą. Jau nežūrint *Metmenis*, *Aidus*, kitus išeivijoje pagarsėjusius literatūrinius žurnalus, neapeiti ir jau primiršti, daugeliui turbūt nežinomi Vokietijoje, DP stovyklose leisti leidiniai. Antai rašoma apie 1945-48 m. Kemptono pabėgėlių stovyklose rotatoriumi spausdintą neperiodinį publicistikos ir literatūros žurnalą *Alguvos baras*, redaguotą A. Šešplaukio-Tyruolio. Literatūros tyrinėtojas R. Karmalavičius gana išsamiai rašo apie 1952-1959 m. leistus ir K. Bradūno administruotus *Literatūros lankus*. Tas pat autorius pristato taip pat penkių vienos generacijos poetų 1951 m. Los Angeles išleistą antologiją *Zemė*. Žemininkai prisidėjo prie indeterministinės

estetikos įtvirtinimo lietuvių poezijoje, pasiūlė mūsų literatūrai naują meninį diskursą, grindžiamą ironišku vakariečio stoicizmu ir dramatiška įtampa ties pralaimėjimo riba", — rašo R. Karmalavičius.

Enciklopedijoje rasime duomenis apie tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje veikusias ir tebeveikiančias leidyklas, leidžiančias literatūros kūrinius. Gan išsamiai apžvelgiamos Lietuvos tautų — lenkų, žydų, karaimų, rusų, vokiečių literatūros.

Sunku išvardinti visą, enciklopedijoje nušviestą, mūsų literatūros bruožų ir reiškių margumą. Neapeiti, nepamiršti net literatūriniai konkursai. Pasirodo, dar spaudos draudimo laikais V. Kudirkos *Varpas* paskelbė „originališkos komedijos ir dramos“ konkursą, kuriam buvo pateikta ir Keturakio *Amerika pirtyje*. Be kitų, minimas ir užsienio lietuvių dienraščio *Draugas* skelbtas romano konkursas, išvardinami A. Landsbergis, A. Baronas, Alė Rūta, B. Pūkelevičiūtė, K. Almenas, J. Kralkauskas, kiti šio konkurso laureatai.

Enciklopedijos sutiktuvėse jos rengėjai pabrėžė, kad tai daugelio literatūros ir tautosakos žinovų darbas, kad priskaičiuojama per 130 autorių. Gaila, kad tarp jų mažai išeivijos atstovų — produktyvumu pasireiškė tik A. T. Antanaitis. Rašant ir redaguojant jų straipsnius, laikytasi vienodo fotografijos duomenų ir bibliografinių aprašų pateiktos, vienos vardų rašybos ir santrumpų sistemos, paisyta, kad straipsnių dydžiai atitiktų juose aprašomų objektų

Lietuvių literatūros ir tautosakos institute rengiama enciklopedijos internetinė versija. Prie pulto — instituto Leidybos centro maketuotoja V. Daškuvienė, su rengiamais puslapiais — redaktoriai V. Kubilius (kairėje) ir V. Vanagas.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Lietuvių literatūros enciklopedijos rengėjai ir redaktoriai. I eil. iš kairės: literatūros tyrinėtoja J. Sprindytė, enciklopedijos redaktoriai, literatūros istorikas, tekstologas V. Vanagas; stovi: enciklopedijos rengimo koordinatojus, Lietuvių literatūros leidybos centro dir. G. Vaškeliu, redaktoriai, tekstologas V. Rakauskas, enciklopedijos redaktoriai, literatūros tyrinėtojas V. Kubilius ir literatūros tyr. A. Kalėda.

Lietuvių išeivijų instituto pastatas Kaune, Daukanto g. 25.

Atidarytas išeivijos institutas

Prieš metus Kaune įsteigtas Lietuvių išeivijos institutas kovo 9 d. įsikūrė miesto savivaldybės suteiktame pastate, esančiame greta Vytauto Didžiojo universiteto, Daukanto gatvėje 25. Šis triaukštis namas turėtų būti žinomas vyresniajai išeivijos kartai — pirmosios nepriklausomybės laikais čia buvo Lietuvos Užsienio reikalų ministerija.

Į Lietuvos išeivijos instituto atidarymą atvyko prezidentas,

reikšmes ir vertes. Rašytojų gimimo ir mirties vietos enciklopedijoje duodamos pagal dabartinę Lietuvos administracinį suskirstymą, taip pat laikomasi Mažosios Lietuvos vietovių istorinių, lietuviškų jų pavadinimų. Rašytojų gimimo ir mirties datos, metrikais užfiksuotos Lietuvoje 1800-1915 m. veikusiu senuoju kalendoriumi, pervedamos į naują kalendorių. Lotyniško alfabeto svetimos pavardės ir vietų pavadinimai, be tradiciškai vartojamų sulietuvintųjų, rašomi autentiškai, o senosios raštybos ir iki aušrinio 19 a. leidinių antraštės sudabartintos.

Išleidžiama taip pat *Lietuvių literatūros enciklopedijos* internetinė forma. Internetinėje terpėje enciklopedija bus papildoma naujais duomenimis, ištaisomi spręsdami netikslumai ir klaidos. Rengėjai sako, kad pastabos labai praverstų rengiant internetinę enciklopedijos versiją, pildant ir tikslinant jos vardyną, faktografiją ir bibliografiją, rašytojų kūrybos bei kūrinių charakteristikas. Pastabas ir pasiūlymus galima siųsti Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui (Antakalnio 6, 2255 Vilnius) arba elektroniniu paštu (enc@lti.lt).

Išeivijos instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius pažymėjo, kad pagrindą įkurti šį institutą padėjo prieš 5 metus Vytauto Didžiojo universitete įsteigtas Išeivijos studijų centras. Šio centro ir instituto įkūrimo idėja priklauso žymiam išeivijos veikėjui, žurnalistui, kolekcininkui B. Kvikiui, o taip pat sociologui ir kulturologui prof. V. Kavoliui, literatūros tyrinėtoji ir teatrologui prof. B. Vaškeliui. Pasak direktoriaus E. Aleksandravičiaus, savo veiklą pradėjęs, institutas atliks išeivijos organizacijų ir atskirų asmenų kultūrinio, mokslinio ir politinio palikimo kaupimo, tyrimo, išsaugojimo ir eksponavimo funkcijas. Jau sudaryta šio instituto struktūra, jo padaliniai. Tai Išeivijos studijų centras, Broniaus Kvikių biblioteka — kolekcija, politologo ir kultūrininko Aleksandro Štromo politikos mokslų archyvas bei jo biblioteka-skaitykla, diplomatų Lozarių muziejus ir emigracijos muziejus.

Kai kurios struktūros ar padaliniai jau veikia. Su jomumu apžiūrėjau naujajame institute pastate gražiai suvartytą B. Kvikių biblioteką, JAV jo surinktą nuotraukų, paveikslų, lietuviščių dokumentų kolekciją-archyvą. Lentynose — tvarkingai surikiuotos B. Kvikių bibliotekos knygos. Pasak bibliotekininkės N. Bulotaitės, priskaičiuojama

šio instituto globėjų tarybos garbės pirmininkas V. Adamkus, PLB valdybos atstovas G. Žemkalnis, Kauno meras E. Tamašauskas, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius V. Kaminskas, vyskupas R. Norvila, profesoriai A. Avizienis, B. Vaškeliu, daug kitų svečių. Mačiau nemažai išeivijos atstovų, tarp jų R. Kvikių-Kulikauskienę, V. Štromienę, kuri artimųjų archyvai, atgabenti iš užjūrio, jau patalpinti šiame instituto pastate.

Atidarymo iškilnėse kalbėjęs, prezidentas V. Adamkus pasidžiaugė, kad lietuvių išeivijos sukaupė dvasiniai lobiai grįžta atgal į Lietuvą ir jais galės naudotis ateinančios kartos. Kauno meras E. Tamašauskas, priminęs, kad šis pastatas — tai savivaldybės dovana išeivijos palikimo tyrinėtojams, pasakė, jog simboliška, kad šis svarbi kultūrinis įstaiga įsikūrė Kaune — čia, laikinojoje sostinėje, gyvena, mokėsi, studijavo nemaža dalis užsienyje atsidūrusių mūsų tautiečių. Dabar institutas užima tik pirmąjį pastato aukštą. Meras pažadėjo, kad nereikės laukti nė trejų metų, kol šis įstaiga galės naudotis visais aukštais.

Išeivijos instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius pažymėjo, kad pagrindą įkurti šį institutą padėjo prieš 5 metus Vytauto Didžiojo universitete įsteigtas Išeivijos studijų centras. Šio centro ir instituto įkūrimo idėja priklauso žymiam išeivijos veikėjui, žurnalistui, kolekcininkui B. Kvikiui, o taip pat sociologui ir kulturologui prof. V. Kavoliui, literatūros tyrinėtoji ir teatrologui prof. B. Vaškeliui. Pasak direktoriaus E. Aleksandravičiaus, savo veiklą pradėjęs, institutas atliks išeivijos organizacijų ir atskirų asmenų kultūrinio, mokslinio ir politinio palikimo kaupimo, tyrimo, išsaugojimo ir eksponavimo funkcijas. Jau sudaryta šio instituto struktūra, jo padaliniai. Tai Išeivijos studijų centras, Broniaus Kvikių biblioteka — kolekcija, politologo ir kultūrininko Aleksandro Štromo politikos mokslų archyvas bei jo biblioteka-skaitykla, diplomatų Lozarių muziejus ir emigracijos muziejus.

Kai kurios struktūros ar padaliniai jau veikia. Su jomumu apžiūrėjau naujajame institute pastate gražiai suvartytą B. Kvikių biblioteką, JAV jo surinktą nuotraukų, paveikslų, lietuviščių dokumentų kolekciją-archyvą. Lentynose — tvarkingai surikiuotos B. Kvikių bibliotekos knygos. Pasak bibliotekininkės N. Bulotaitės, priskaičiuojama

apie 9,000 B. Kvikių dovanotų ir čia saugomų knygų, tarp kurių yra daug ypacių vertingų, retų ir brangių leidinių. Tarp jų mano dėmesį atkreipė 1744 m. išleisto trečiojo *Lietuvos statuto* originalas. Tai bene seniausia ir brangiausia B. Kvikių bibliotekos knyga. Vysk. R. Norvila atkreipė mano dėmesį į senųjų lietuviškų maldaknygių kolekciją. Štai vyskupo M. Valančiaus leistos ir 1859 m. išspausdintos *Žemaičių kantičkos*, dramblio kaulo inkrustacijos maldaknygių viršeliu 1863 m. laidos maldaknygė *Aukso Altorius*. Kur čia išskaičiuoti visus B. Kvikių surinktus ir išsaugotus, vertingus leidinius! Beje, šio žymaus kolekcininko dukra R. Kvikių-Kulikauskienė atidarymo iškilnėse išreiškė padėką, kad naujasis institutas taip gražiai priglaudė šį jos tėvo turta.

Atskiros, kruopščiai sutvarkytos patalpos skirtos A. Štromo bibliotekai ir politikos mokslų archyvai. Atkreipiau dėmesį į „šaltojo karo“ dešimtmečių sukaupą disidentinę literatūrą, išleistą ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje, Rusijoje, tuometinėje Rytų Vokietijoje. Instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius pritarė, kad šis A. Štromo biblioteka, įvairiose šalyse išleisti leidiniai, politikos bei teisės mokslų archyvas ko gero sudarys galimybes sukurti lyginamosios disidentologijos projektą. Beje, Išeivijos studijų centro vadovė dr. D. Kuizinienė atkreipė dėmesį, kad institutas, bendradarbiaudamas su Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru, jau turi kitą panašų projektą apie išeivijos organizacijų įtaką antisovietiniam pasipriešinimui Lietuvoje. Jau atlikti tyrimai apie lietuvių išeivijos organizacijų svarbų vaidmenį Lietuvos laisvės byloje.

Instituto Išeivijos studijų centre jau kaupias taip pat išeivijų ir jų organizacijų dovanoti ir čia atgabenti Vinco Rastenio, Jurgio Gimbuto, Vytauto Alanto, Bronio Railos, Henriko Žiemelio, Juozo Danio, o taip pat Santaros-Šviesos federacijos, Algimanto Mackaus knygų leidimo fondo, *Metmenų* žurnalo ir kiti archyvai.

Instituto padalinys — Išeivijos studijų centras — kaupia, tvarko ir saugo ne tik išeivijos veikėjų bei organizacijų lietuviščių istorinius archyvus, bet ir informaciją apie kituose lietuvių išeivijos problematikos tyrimo centruose, rankraštyuose ir kolekcijose sukaupą medžiagą. Tai padarius, užsimota sudaryti viešiną ir išsamų katalogą. Šia-

me darbe institutas tikisi pasaulio lietuvių centrų, kitokių organizacijų ir asmenų paramos — informacijos apie jų surinktą medžiagą.

Kol kas pagrindiniai tyrimai, susiję su pokario išeivija, ypač Vokietijos DP stovyklų laikotarpiu. Ateityje numatoma praplėsti tyrimų apimtį, didesnę dėmesį skirti senajai lietuvių emigracijai, taip pat naujai emigracijai bangai.

Mes ne tik kaupiami, bet ir tyrinėjame sukaupą medžiagą, — sakė Išeivijos studijų centro vadovė dr. D. Kuizinienė, — stengiamės sutvarkyti, ištyrinėti medžiagą kuo greičiau išleisti ir mokslinę apyvartą. Archyvais ir mūsų tyrimais daugiausiai dėmesio susilaukiame iš Kultūros istorikų, literatūrologų, knygotyros specialistų. Praverčia ir Vytauto Didžiojo universiteto istorijos specialybės studentams, kuriems dėstomas lietuvių emigracijos istorijos kursas.

Dr. D. Kuizinienė pridūrė, kad jų sukaupiti ir tyrinėti archyvai, bibliotekos taip pat naudojamos rašant disertacijas, bakalauro ir magistro darbus. Tokiu būdu dažnai dar niekur neskelbta medžiaga puikiai pasitarnauja formuojant platesnį ir išsamesnį kurio nors laikotarpio išeivijos veiklos vaizdą.

Beje, ir patys instituto moksliniai bendradarbiai išeivijos temomis rengia mokslinius darbus. Pati D. Kuizinienė pernai apgynė daktarinę disertaciją apie išeivijos literatūrinę veiklą Vokietijos DP stovyklose, o neseniai istorikė D. Dapkutė — apie literatūrinę išeivijos organizacijų, tarp jų apie Lietuvos Rašytojų draugijos atkūrimą ir jos tolimesnę veiklą. Beje, instituto direktorius E. Aleksandravičius, kalbėdamas atidarymo iškilnėse, pareiškė ištikinimą kad per porą artimiausių metų institute bus apgintos penkios, o gal ir šešios daktarinės disertacijos išeivijos temomis.

Dar kitas instituto Išeivijos

studijų centro veiklos baras — tęstinio leidinio *Egzodo archyvai* leidyba. Čia skelbiama svarbiausia ir įdomiausia išeivijos istorinė medžiaga. Užpėnai išėjo D. Dapkutės parengtas pirmasis šio leidinio tomas *Antano Smetonos korespondencija 1940-1944 m.* Netrukus bus išleistas antrasis *Egzodo archyvo* tomas, skirtas išeivijos literatūriniam gyvenimui 1945-1949 m. Vokietijos DP stovyklose. Prof. B. Vaškeliu spaudai jau rengia kitą šios serijos leidinį *Lietuviškas teatras Vokietijos DP stovyklose*.

Pridursiu, kad tarp kitų instituto projektų paminėtina ir instituto mokslinio bendradarbio L. Salduko kartu su PLB valdyba ruošiamą knygą apie Pasaulio Lietuvių Bendruomenės istoriją.

Instituto veiklos rėmus praplės kitas sumanymas — parengti Išeivijos muziejaus ekspoziciją. Dr. D. Kuizinienė nuomone, tokio muziejaus poreikis Lietuvoje seniai subrendęs, jis padės visuomenei, ypač jaunimui, suvokti save platesniais pasaulio akiraityje, mūsų tautiečių bendruomenių gyvenimą ir veiklą įvairiose šalyse ir žemynuose. Beje, tokio muziejaus užuomazgų jau mačiau instituto atidarymo dieną: atskiros patalpos skirtos senosios ir antrosios bangos lietuvių išeivijos gyvenimo ir veiklos įdomioms, retoms nuotraukoms, paveikslams, kitokiems eksponatams. Tarp Čikagos ir Vilniaus kursojantis santarietis-kultūrininkas V. Vepštas mano dėmesį atkreipė į seną, dar senosios emigracijos laikais pavaižduotą Tabor Farmą, kurioje vėliau vykdavo Santaros-Šviesos federacijos suvažiavimai.

Instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius paašikino, kad Lietuvos kultūros visuotie šis institutas turi galimybę išsiskirti kaip nauja, kitų, jau seniau veikiančių institucijų veiklos nekartojanti, nedubliuojanti įstaiga.

Algimantas A. Naujokaitis

Brangus mokytojo palikimas

Juozas Masilionis.

Yra žmonių, kurie savo profesijoje pasiekia didelių aukštumų. Apie juos kalbėdami, pridėdam pažyminių — „iš pašaukimo“. Kalbant apie Juozą Masilionį, kitaip pasakyti ir nebūtų galima, nes jis buvo Mokytojas iš pašaukimo.

Paprastai didelės širdies, didelių darbų ir pasiūventimo žmonės yra kuklios, tylūs — pilkosios bitelės. Jų didumą suprantam ragaudami jų darbo vaisius, dažniausiai jau jiems patiems į Amžinybę iškelia.

Nelauktai ir netikėtai praradę šį ypatingą asmenį, išeivijos lietuviai, ypač čikagietiai lietuviščių mokyklų mokytojai bei mokiniai, greit jo pasigė. Galbūt viena pa-

guoda, kad aš Masilionis paliko mums visiems didelį lobį: neužkastą, nepaslepą, bet tvarkingai surinktą mašinraščio tomus. Šis palikimas — didelė ir turtinga kračio skrynia liuanistikai bei pedagogikai.

Pranė Masilionienė, ištikiama ne tik velionio gyvenimo draugė bet ir jo liuanistinių pedagoginių darbų rėmėja, yra pasiryžusi išleisti af. Juozo darbų knygą. Dr. J. Rackausko rūpesčiu, jau pakviestas redaktoriaus iš Lietuvos. Knygą planuojama sudaryti iš J. Masilionio pedagoginių-liuanistinių straipsnių apie Čikagos bei kitas liuanistines mokyklas ir iš ypacių gausios mokytojų studijų savaitių (Dainavoje) medžiagos.

Mokytojų studijų savaitės, galima sakyti, buvo af. Juozo dvasios kūdikiai. Vien tik jų programų ir aprašymų — tvarkingai surinkti, sunumeruoti — 38 stori aplankai. Tos studijų savaitės vyksta nuo 1967 m. Iš jų net 13 buvo suorganizuota J. Masilionio; jose dalyvaudavo maždaug po 30 mokytojų ir būdavo skaitoma po tiek pat paskaitų.

Per ilgą metų eilę, mokyti J. Masilionio kviečiami kaip paskaitininkai mokytojų savaitėse yra dalyvavę mūsų bibliotekininkai, pedagogai, liuanistai,

Nukelta į 3 psl.

Po koncerto Jaunimo centre, Čikagoje, kovo 25 d. Iš kairės: JAV LB tarybos pirm. Regina Narušienė, solistai — Gintarė Skėrytė ir Vytautas Juozapaitis, pianistė Melita Kuprienė, Čikagos Lietuvių operos pirm. ir sol. Vaclovas Momkus, žymusis tenoras, finansininkas Stasys Baras.

Indrės Tijiūnienės nuotr.

Pavasarinė atgaiva

„Aš papuošiu žirgo galvą pinaivijom, apkaisysiu kamanėles žaliom rūtom...“ gražiai, jausmingai, o kartu ir iškilmingai, dainavo Vytautas Juozapaitis mum mielą „Udrioną“ iš operos „Pilenai“, lyg tik jam Klovos parašyta, o mes plovom, šaukėm valio, užėm lyg kokia tūkstantinė minia, kovo 25-tos popietę susigrūdusi į Čikagos Jaunimo centro koncertų salę. O iš tikrųjų — skaičiau vienaip, paskui kitaip — tik vos porą šimtų klausytojų tegalėjau „prisunkti“. Kas mums pasidarė?.....

Vytautas Juozapaitis — mums pažįstamas, girdėtas, ne kartą čia mus žavėjęs Lietuvos operos pirmieji solistas. Šalia jo, gal mažiau žinoma, tačiau intriguojanti, Gintarė Skėrytė, palyda — čia irgi jau grojusi garsi pianistė-virtuozė Melita Kuprienė. Šitoks šaunus trejetas tik poros šimtų Čikagos lietuvių tevertas? Renginių per daug, o mūsų per mažai, teigė uolus koncertų lankytojas iš Cicerio. Nedaug matau ir lemontiškių. Iš ryto ten A.P.P.L.E. kalbėjo apie jų pastangas Lietuvą šviesti — visų pripažįstamas labai vertingas darbas — o po pietų PLB valdyba valdovų rūmus statė, ir visi norėjo žinoti, kas čia už ir kas prieš, aiškino dainą mylinti šių lietuvių telkinio gyventojas, tokiems renginiams irgi pristigę lietuvių. Kur tie naujieji iš Lietuvos, kurių čia „žinovai“ net iki 50,000 priskaitiuoja? — kažkas, į mūsų pokalbį įsiterpęs, klausia. Juk čia ne mūsų — vietinių — bet pasaulinio garso menininkų koncertas. Taigi, linguoja galvą vyriausia jo rengėja, JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė. Toks tik vieną kartą per metus tebūna, priduria dar, *Drauge* vos ne kasdien pranešimus apie koncertą skelbusi kultūrininkė. Tiesa, dėl to skystis negalim, pranešimų tikrai pakako. Juose labai įtikinančiai buvo rašoma apie šaunius trijulės koncertus Baltimorėje, St. Petersburg (kur klausytojai buvo ypatingai sužavėti), Los Angeles, ypač apie besidžiaugiančius, tokius menininkus retai išgirstančius, Seattle lietuvių, kurie nenorėjo leisti jiems nuo scenos nultipti. Bet, atrodo, tai nedaug padėjo.

O koncertas buvo ypatingai geras. Ne vien tik graži dainavimu — apie solistų balsines bei muzikines „plonybes“ palieku specialistams kalbėti, — bet ir nuo pirmo išėjimo su klausytojais užmegztu bendravimu, nuoširdžia šiluma, iš karto juos nuteikiant „už save“. Nebuvo scenoje tokio pajėgumo menininkams dažnokai būdingo patosiško išdidumo arba profesinės pagarbos reikalaujančios rimties. Prieš mus stovėjo skoningai pasipuošę, malonūs žmonės, su mumis kalbėjo, juokavo, aiškino, ką ir kaip dainuos, „nežinodami“ nė kas iš to išeis. Toks nevaržytas, paprastas elgesys irgi daug žavesio pridėjo prie koncerto atliekėjų — klausytojų draugiškos nuotaikos, kuri vėliau tęsėsi, Jaunimo centro kavinėje bendraujant.

JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė.

Vykusiai sudaryta koncerto programa puikiai pataikė į jau vyresnės auditorijos ausis, o dar labiau — į širdis. Jausmingai padainuotos, vadinkim — „klasikinės“, lietuvių liaudies dainos, kaitaliojamos su moderniau komponuotomis „šiuolaikinėmis“, nuotaikingai pervedė klausytojus per pirmąją dalį. O jau nuo kėdžių kėlė antroje dalyje atlikti pasaulinių garsenybių koncertiniai bei operiniai kūriniai, tarp jų — ir mūsdiškos publikos mėgstamiausi sopranų — baritonų duetai. Vos stogo ne nukėlėm, valiodami nepaprastai tiksliai, iki paskutinės smulkmenėlės, Juozapaitio išdainuotą Figaro kavatiną iš Rosini operos „Sevilijos kirpėjas“, ir plovom už Skėrytės, beveik gryno sopraną, neįprastai atliktą Habanerą iš Bizet operos „Carmen“. Pasigėrėję pianino solo parodytu Melitos Kuprienės meistriskumu trijuose kompozitorės Gudauskienės lietuviškos muzikos gabalėliuose, linksmam priėmimui ir netikėtai staigmenai, pianino muzikos „trio“ — ta pati Kuprienė, taip pat muzikos akademijoje šalia dainavimo ir pianino klasę baigusi solistė Skėrytė ir per moterų dešimt pirštų sugebėjęs keliais savais prie klavišų prisiprausti Juo-

zapaitis. Vykęs, smagiai klausytojus nuteikęs, programos „triukas“.

Koncertą palydėjom atsistojimu ir ilgais plojimais, taip atiduodami menininkams užsitarnautą pagarbą, padėką, net nesukdami galvos, kiek prakaito išliejo koncerto rengėja JAV LB Kultūros taryba, ypač pirm. Marija Remienė, pateikdama mums tokio grožio deimantuką. Solistams plojom, gyrėm, dėkojom. Vertai. Bet kas už tai jo rengėjams? Tiesa, gražus JAV LB tarybos pirmininkės Reginos Narušienės susipratimas keliais prasmingais žodžiais ir puokšte gelių pasveikinti, kaip tik tą dieną gimtadienį švenčiančią, Mariją Remienę, bet ar to ir užtenka? Ar tikrai daug kas iš mūsų suvokia, koks sunkus darbas tokius koncertus suorganizuoti — susitarti su menininkais iš Lietuvos, juos atsigabenti, su LB apylinkėmis suderinti koncertų kalendorių, išspresti lėšų, dėl kurių apylinkės kartais visiškai nesuka galvų, vietinių kelių, apgyvendinimo ir kitus klausimus. Melsti Lietuvių fondą malonės, kad paremtų lėšomis. Arčiau su šiuo darbu susipažinusieji, jaučia, kad dažnai į JAV LB Kultūros tarybos darbus jų vaisiais besinaudojantieji per mažai kreipia dėmesio, per mažai padeda. Tai dar kartą primena ir penkių šių menininkų koncertų Amerikoje atvejis. Tad nors šiomis keliomis eilutėmis, kaip paprastas koncerto klausytojas, savo ir, manau, kitų tokių pat klausytojų, vardu sakau dėkui JAV LB Kultūros tarybai, ypač jos pirmininkei, už puikią meną dovana Amerikos lietuviams pavasario sutiktuvių proga. Už pirmąsias pražydusias gėles.

Bronius Nainys

JAV LB Kultūros tarybos nariai su svečiais menininkais iš Lietuvos. Iš kairės: pianistė Melita Kuprienė, Aušrelė Sakalaikė, solistai — Vytautas Juozapaitis ir Gintarė Skėrytė, Violeta Drupaitė-Cole, Leonas Narbutis ir Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė.

Dailininkai kuria NATO sienas

Vilniaus šiuolaikinio meno centras lankytojus pakvietė į neįprastą parodą, pavadintą „NATO sienos“. Ta paroda neatsitiktinė. Mat gegužės pabaigoje Vilniuje vyks NATO Parlamentinės asamblėjos pavasario sesija, ir užsienio ekspertai iš kelių šiuolaikinio meno centrų, o Lietuvos dailininkai pasiūvė jo sienas papuošti, praturtinti ir įprasinti šiuolaikinio meno kūrinius. Taigi, apie 600 politikų, NATO parlamentarų, iš daugiau negu 30 valstybių bene pirmą kartą posėdžiaus tarp meno kūrinių. Parodos globėjai, kuratoriai — šiuolaikinio meno centro direktorius K. Kuizinas ir dailininkas E. Stankevičius — dalyvauti šioje parodoje pakvietė 19 lietuvių dailininkų. Jiems buvo pasiūlyta sukurti specialius kūrinius visoms salių sienoms. Pasak parodos „NATO sienos“ kuratorių, pageidauta, kad dailininkų darbai atitiktų Parlamentinės asamblėjos tikslams, kad tiek paprastiesiems lankytojams, tiek NATO parlamentarams, jie padėtų susimąstyti, ką reiškia taika ir pastovumas eiliniam Lietuvos gyventojui, ir ar savo idėjomis, savo kūriniams menininkai gali įtakoti politikų sprendimams bei jų požiūriams į visuomenės ateitį. Pagaliau prasmingas ir parodos pavadinimas — „NATO sienos“. Sieną — ar tai vien ekonominio, socialinio, politinio, kultūrinio psichologinio saugumo, ar ir atsiribojimo bei atskirtumo prielaida?

Apžiūrėjus būsimų posėdžių salių sienas puošiančius dailininkų tapybos, grafikos, skulptūros, instaliacijos ir kitus darbus, pajunti, kad jie sukuria taikos, bendradarbiavimo, geranoriškumo, valstybių apsaugojimo nuo agresorių idėjas, o kai kurie primena nemlto karo grėsmę. Įspūdingas, tarsi visus čia posėdžiaujančius NATO parlamentarų maloniai apglėbiantis, jaunų dailininkų P. Jurkšaitės ir M. Puskunigio šviesiomis, jaukiomis spalvomis nutapytas freskos „Kupolas“, užimančios kone visą vienos patalpos sieną, kur posėdžiaus parlamentas. Tai vienas didžiausių, kada nors šiuolaikinio meno centre buvusių, meno kūrinių — freska. Kitoje sienoje — vėlgį taika ir ramybę dvelkiantis Lietuvos laukų peizažas „Atskrend sakalėlis“, nutapytas V. Paukštės. Placioje, žalią pievą, prie ramiai tekančio upelio, tame palaimingame gamtos prieglobstyje, išsisi jauna pora. Tiesa, žydrume danguje, tarp baltų debesėlių, tolumoje matyti lyg ir lėktuvo skrydžio pėdsakas. Nerimas apima pa-

Parodos „NATO sienos“ kuratoriai K. Kuizinas (kairėje) ir E. Stankevičius prie V. Paukštės paveikslo „Atskrend sakalėlis“.

galvojus: gal tai praskrista priešiško karo lėktuvo?

O štai kito jauno dailininko modernisto E. Janšo videoinstaliacija „Namai“, vaizduojanti korį, darbštuolių bičių šeimą. Taikai, gerumui, nelaimingųjų globai nuteikia M. T. Rožanskaitės kūriny, spalvomis ir linijomis primenantis mums visiems žinomas Motinos Teresės galvos apdangalą.

Ant kitos sienos kabo žinomo skulptoriaus M. Navako skulptūra „Peilis“.

Šiuo savo darbu noriu priminti, kad tą aštrų peilį galima naudoti ginklui, smurtui, bet aš norėčiau, kad jis būtų naudojamas duonai riekti, — paaiškino skulptorius.

Būsimųjų NATO Parlamento posėdžių sienas puošia taip pat darbai karinėmis temomis. Štai L. Jablonskio piešiniai vaizduoja vyrus lakūnų striukėmis, atributais, būdingais Vietnamo karo laikams. Tačiau šių kūrinių įvaizdžiai nėra agresyvūs. Priešingai — kai kurie šio ir kitų dailininkų karinės tematikos darbai net dvelkia savita poezija.

Kitokia žinomo tapytojo J. Gasiūno drobė „Miręs pasaulis“, užimančios kone visą sieną, propagandinė nuotrauka, kai sugriautų namų fone raitam rusų okupantų karininkui vieniša mergina įteikia gelių puokštę. Tiek paveikslas pavadinimas, tiek potėpiai sakyte sako, kokia melaginga buvo bolševikinė propaganda ir kokia pragaištinga, baisi būtų kita panaši okupacija.

Užtat maloniai nuteikia, gerą, pasiturintį gyvenimą išsivystę, netikėtai — ne-regėtas dailininkų grupės SN darbas — jų sukurta kvėpalia siena. Nosies lygyje viena „NATO siena“ nupurkšta

brangiais vyriškais kvėpalais „Davidoff Goot-Life“. Anot žurnalistas R. Mikšionienės, tai iš tiesų sukelia ne tik gero gyvenimo, bet ir tikro vyriškumo, prabangaus vyriškumo, o kartu ir saugumo, ilgesį. Kas galėtų teigti, kad tai svarbų vien tik Lietuvai?

Parodos atidaryme dalyvavo ir kalbėjęs Lietuvos Kultūros ministras G. Kevišas pripažino, kad iš tiesų šiuolaikinio meno centras su mūsų dailininkų kūriniams bus tinkama vieta posėdžiauti NATO parlamentarams.

Algimantas A. Naujokaitis

GREIMAS TARP PRANCŪZIJOS IR AMERIKOS

1992 m. miręs Algirdas Jušius Greimas Prancūzijoje parašė septynis knygas semiotikos temomis, kur bandoma išaiškinti ženklių bei simbolių reikšmę paprastoje ir sugalvotoje kalboje. Amerikietis filosofas C. S. Peirce (1839-1914) bandė nustatyti kalbos praktiškumą (pragmatizmą). Thomas F. Broden iš Purdue universiteto paskelbė straipsnį apie Greimą tarp Prancūzijos ir Amerikos vėliausiam *The American Journal of Semio-*

tics numerį, kur manoma, jog greimistai taps daugiau praktiški negu iki šandien. Nėra cituojami lietuvių autoriai, nors Greimas daug dirbo jų tarpe. Pavyzdžiui, daug kalbama apie Maupassant novelę nagrinėjimą, bet nieko apie Algimanto Mackaus poezijos gvildenimą. Suminėti beveik visi Greimo raštai nuo 1948 metų. Būtina išleisti Greimo lietuviškus raštus anglų kalba.

Saulius Šimoliūnas

REKORDINIU MINIATJŲ AUTORIUS

Agentūra „Factum“ prie Lietuvos kultūros fondo į Lietuvos rekordų knygą įrašė du naujus meno srities rekordus. Tai — ilgiausias ir mažiausias miniatiūriniai paveiksliukai. Abu juos akvarele ir tempera nutapė palangiškis dailininkas Vytautas Kusas.

Ilgiausią — 7,1 m ilgio ir 2 cm aukščio miniatiūrą autorius tapė nuo 1999 m. spalio iki 2001 m. kovo ant atskirų kartono gabalų, kurie sudaro septynių dalių ciklą „Novelės“. Šiame miniatiūrų cikle pavaizduoti istoriniai įvykiai, geografinės vietovės, 2,555 žmonių figūros, aštuoni autentiški portretai ir kitkas. (Elta)

Brangus mokytojo palikimas

Atkelta iš 2 psl.

pvz. Antanas Salys, Pranas Skardzius, Antanas Klimas, Stasys Barzdukas, prof. Rimas Šilbajoris, Vacys Kavaliūnas, Jonas Kavaliūnas, Stasys Rudys, dr. Jolita Kavaliūnaitė, kun. Juozas Vaišnys ir kt.

Nereikia nė aiškinti, kiek naudos išsivys mokytojams ir jų mokiniams davė tos studijų savaitės; kiek ten buvo pasėta lietuviškos grūdėlių, kurie sudugo ir išaugino mūsų šeštadieninių mokyklų mokytojus.

Yra nemažai žmonių, kurie atlieka vienkartinį svarbų ir reikalingą darbą, tačiau metai iš metų tėti užsibrėžtą uždavinį su noru ir pasišventimu, jau reikia „pašaukto“ asmens. Toks buvo mokytojas Juozas Masilionis.

Vien žiūrint į tuos 38 apilankus, į 24 jo suredaguotus Čikagos Lituanistinės mokyklos metraščius, į jo parašytas knygas, kaip ir pernai išspausdintą, didžiulės apimties studiją *Lituanistinis švietimas JAV-bėse* (kartu su mokytoju St. Petersoniene), apima nuostabas ir pagarbos

jausmas. Kaip galima tiek daug padaryti? Ypač, kai dar ilgas metas reikėjo pelynti pragyvenimą, dirbant sunkius, ir nieko bendra su lituanistika neturintčius, darbus. Tai vis tas „pašaukimas“, kuris nedavė mokyto. Masilioniui ramybės, kuris išsivystė į Mokytojų studijų savaitės ir davė jėgų parašyti ne vieną knygą pedagogikos, lituanistikos klausimais klausimais.

Stebina taip pat Velionio Juozo kruopštumas ir tvarkingumas, nes visa jo medžiaga surūšiuota, švarutėliai mašinėle (net ne elektrine, net ne kompiuteriu), perrašyta. Tokia medžiaga — kiekvieno redaktoriaus svajonė. Reikia tikėt, kad ji išsipildys, tapdama vertinga knyga išsivys lituanistinių mokyklų mokytojams ir nesensančių nerūdijančių paminklų. Juozui Masilioniui, mokytoji „iš pašaukimo“.

Jis išėjo, bet ant rašomojo stalo nepamiršo palikti parašytą, tvarkingai sudėliotą programą šių metų Mokytojų studijų savaitei. Tik — imkite ir naudokite!

Nijolė Jankutė

Vincės Jonuškaitės-Zaunienės dainininkų konkurso vertinimo komisijos pirmininkė, Lietuvos Muzikos akademijos Dainavimo katedros doc. Regina Maciūtė (iš kairės), Lietuvos Muzikos akademijos prorektorius prof. Eugenijus Ignatonis, 2000 m. Vincės Jonuškaitės-Zaunienės konkurso laureatė Aušra Liutkutė, II kurso magistrantė Joana Gedmintaitė, Muzikos akademijos Kauno fakulteto I kurso magistrantė Inga Ivanauskaitė, Akademinio skautų sąjūdžio nariai — Sniegulė Jurskytė, Algirdas Končius, Rūta Kulikauskienė ir Vydūno fondo igaliotinis Lietuvoje Edmundas Kulikauskas.

Dainininkės varžėsi konkurse

Šiemet Lietuvos Muzikos akademijoje antrą kartą buvo surengtas Vincės Jonuškaitės-Zaunienės dainininkų konkursas, kurį sumanė Akademinio skautų sąjūdžio nariai, bet ir daugelis Vydūno fondo paramą gavusių asmenų. Juk per tuos metus šimtai išeivijos lietuvių jaunuolių iš fondo yra gavę paskolas ir stipendijas, kad baigtų mokslus, įsitrauktų į lietuviškas, pedagogines ar kūrybines veiklas. Fondo tikslas aiškiai suformuluotas pats mūsų tautos patriarchas Vydūnas. Sutikęs, kad fondas būtų pavadintas jo vardu, jis pasiūlė ir tokią sąlygą: kad mokslas nesibaigtų tik siekiu įgyti žinių, bet tiesių kelią asmenybės tobulumo link.

Pradėjęs savo veiklą nuo kalėdinių atvirukų platinimo (beje, tuos atvirukus kūrė geriausi išeivijos lietuvių dailininkai), kitų leidinių, Vydūno fondas sukaupe lėšų ir jo veikla įgijo labai platų mastą. Fondo apyvartėje — apie 1 mln. dolerių. Jo parama jau spėjo pasinaudoti ir ne vienas Lietuvos mokslininkas, siekdamas išleisti reikšmingus visai lietuvių tautos kultūrai ir mokslui veikalus.

Džiugu, kad Vydūno fondas, kurio ilgametis valdybos pirmininkas yra Vytautas Mikūnas, ir toliau remia talentingiausią jaunimą, taip pat gyvenantį ir Lietuvoje. Nuo 2000 m. Vydūno fondas penkiose Lietuvos aukštosiose mokyklose įsteigė penkias premijas,

kurios pavadintos Akademinio skautų sąjūdžio ryškiausių asmenybių vardais. Prof. Igno Končiaus premija skiriama geriausia fizikos mokslų studentui Kauno Technologijos universitete. Sofijos Čiurlionienės premija skiriama studijuojančiam lietuvių kalbos ir literatūros mokslus Vilniaus universitete. Planuojama, kad prof. Stepono Kolupailos premijos laureatas bus nustatytas Klaipėdos universitete iš studijuojančių geodezijos, hidrologijos ar hidraulikos mokslus. Broniaus Kvickio premija tenka Vytauto Didžiojo universiteto edukologijos mokslų studentui. Vincės Jonuškaitės-Zaunienės premija teikiama dainininkų konkurso laimėtojai, kuri mokosi Lietuvos Muzikos akademijoje. Šiemet Lietuvoje buvo iškilmingai minimas Vincės Jonuškaitės-Zaunienės (1901-1997) šimtmetis. Vilniuje minėjimas buvo surengtas miesto Rotušėje.

Kovo 2 d. aštuonios dainininkės varžėsi dėl nugalėtojos vardo. Pagal konkurso nuostatus, kiekvienai teko atlikti Wolfgang Mozart operos ariją, taip pat ariją iš pasirinktos operos bei dvi lietuvių liaudies dainas. Kovo 3 d. laureatei buvo įteikti apdovanojimai ir surengtas geriausių konkurso dalyvių nedidelis koncertas. Lietuvos muzikos akademijos mokslo ir meno prorektorius prof. Eugenijus Ignatonis paskelbė laureatę — Dainavimo katedros II kurso magistrantę Juliją Stupnianeck. Šios doc. Irenos Argustienės studentės balsą klausytojai dažnai girdi ne tik iš Muzikos akademijos scenos. Jaunoji dainininkė

jau spėjo debiutuoti Operos ir baletų teatre, Verdi „Traviatoje“ atlikdama Violetos vaidmenį.

Koncerte, skirtame Vydūno fondo premijai įteikti, dalyvavo, klausytojų apdovanojimus pelnę pirmojo V. Jonuškaitės-Zaunienės konkurso, vykusio 2000 m. laureatė Lietuvos Muzikos akademijos meno aspirantė Aušra Liutkutė bei šių metų laureatė magistrantė Julija Stupnianeck. Patiko klausytojams ir kitos koncertavusios konkurso dalyvės: II kurso magistrantė Joana Gedmintaitė ir Muzikos akademijos Kauno fakulteto I kurso magistrantė Inga Ivanauskaitė.

Konkurso vertinimo komisijos pirmininkė, Lietuvos Muzikos akademijos Dainavimo katedros doc. Regina Maciūtė pasidžiaugė konkurso lygiu, apibūdino ir jaunoms dainininkėms keliamus pakankamai sudėtingus reikalavimus: V. Mozart operos ariją — labai rimtas dainininkų profesionalumo išbandymas. Svarbiausia, kad Vydūno fondas suteikė galimybę studentams pasivaržyti, nes studentai vyrai ligi šiol turėjo galimybę pasivaržyti konkurse, mat Lietuvos Muzikos akademijos dainininkai vyrai premiją yra įsteigęs JAV gyvenantis visuomenininkas Stasys Baras, o merginos jautėsi šiek tiek nukrautas. Žinoma, labai didelę paskatą siekti premijos, bet jaunimui labai svarbu patvirtinti ir konkursų aplinkos dviasia.

Vydūno fondo igaliotinis Lietuvoje Edmundas Kulikauskas 2001 m. Vincės Jonuškaitės-Zaunienės konkurso laureatei Julijai Stupnianeck įteikė 1,000 dolerių premiją ir konkurso nugalėtojos diplomą, apdovanojo ir kitas dalyves bei konkurso organizatorius.

E. Kulikauskas priminė susirinkusiems Vydūno fondo įsteigimo istoriją, paprašė atsisotiti ir salėje buvusius Akademinio skautų sąjūdžio narius. Kaip ir praeitais metais, susirinkusieji plojimai pagerbė tarp žiūrovų buvusį ir 85-erius metus perkopusį dr. Algirdą Kontį, žymaus priekario profesoriaus fiziko Igno Končiaus sūnų. Malonu buvo išvysti ir Akademinio skautų sąjūdžio narę, šiuo metu gyvenančią Kaune Sniegulę Jurskytę, žymaus priekario Lietuvos radijo inžinieriaus Alfonso Jurskio (1894-1966), nuo 1926 m. vadovavusio Kauno radijo stotiai, dukterį.

Po koncerto vykusiose vaišėse apsilankę koncerte galėjo pabendrauti su dainininkėmis ir profesūra. Deja, laureatei nebuvo galimybės pasidžiaugti nes jai teko išskubėti į Operos ir baletų teatrą, kur turėjo atlikti vaidmenį.

Gediminas Zemlickas

Dviejų menininkių kūrybos vakaras

Cleveland lietuvių telkinyje susikūręs Lietuvių meno mylėtojų klubas savo muzikinį pavasario sezoną pradėjo žymios Lietuvos Operos ir Baletų teatro dainininkės, įvairių tarptautinių premijų laureatės, solistės Aušros Stasiūnaitės ir šiuo metu Čikagoje gyvenančios, savo privacioje fortepijono studijoje bei Saint Xavier un-te dirbančios, pianistės Gintės Čepinskaitės bendru kūrybos vakaru. Koncertas įvyko kovo 3 d. Cleveland Lietuvių Bendruomenės Kultūros centre — Dievo Motinos parapijos salėje. Menininkės atliko L. Arditi, M. Pla, G. Bizet, Ch. Gounod, F. Liszt, A. Skriabin, T. Makacino, A. Bražinsko, M. Noviko, J. Juzeliūno, M. L. Escobar, A. Raudonikio, G. Gudauskienės, J. Cechanovičiaus, J. Gruodžio ir M. Sandoval kūrinius.

—Koncerto metu papasakojote apie kiekvieną atliekamą kūrinių ir jo atsiradimo Jūsų repertuare istoriją. Kodėl pasirinkote tokią koncerto formą gastrolėms Amerikoje?

A. Stasiūnaitė: Aš visuomet vertinu asmenišką koncertų pobūdį. Savo kamerinius koncertus vadinu muzikiniais susitikimais. Man labai patinka bendrauti su publika, pasakyti, ką ir dėl ko dainuoju. Visą atlieku originalo kalba, todėl, jeigu kūriny yra parašytas ne lietuvių kalba, trumpai klausytojams papasakaju, ką ruošiuosi dainuoti.

—Ar šio vakaro programą specialiai ruošėte amerikietiška publikai?

A.S.: Visa tai būčiau dainavusi bet kurioje kitoje koncertų salėje. Nesistengiau savo programos persotinti populiaria, koncertuose dažnai girdima lietuviška muzika. Vėliau klausovus pradžiai ir net nustebinti, atliekant originalinę bei mažiau girdėtą muziką. Mudviejų su Gintė šį vakarą suvytoje spalvingoje dainų ir fortepijoninės muzikos pynėje tik kur ne kur pasigirdo dainos apie Lietuvą.

—Koncerte skambėjo daug ispaniškos muzikos. Ar toji muzika įprasta Jūsų koncertiniams repertuarams?

A.S.: Taip, mano repertuare labai daug ispaniškos muzikos. Kūrybiškai artinausi prie šios temperamentingos muzikos nuo pat studentavimo laikų. Pirmiausiai paruošiau visą F.G. Lorkos ir E. Grenados ciklą, o vėliau, dėstydama Caracas (Venezuela), „Carmen teresa de Hurtado“ dainavimo akademijoje, gilinausi į tikrą pietietiška ispanų temperamentą, į pačią tos muzikos gelmę, į gracingą jos dvasią ir gyvybingą ritmo energiją. Vėnueloje koncertavau su žymia pianise Nina de Ivanek bei garsia jū dainininke Federa Lemant. Įdomu pažymėti, kad šį vakarą atlikta M. Sandoval tango kompozitoriaus skirtas nuostabijsai F. Lemant. Dirbdama Vėnueloje, paruošiau vėnuelietiško dainų repertuarą, man labai patinka šios muzikos specifinis lankstumas, vingrumas ir nuotaikingumas. Jautiu, kad ji man artima; tikras malonumas dainuoti.

—Gintė, Jūs su Aušra koncertuojate pirmą kartą. Koks pirmasis įspūdis?

Gintė Čepinskaitė: Aušros repertuaras labai įvairialypis ir specifinis. Patyriau daug džiaugsmo, jį pažindama ir repetuodama. Nors, tiesa pasa-

kius, laiko ruoštis turėjau labai mažai: daug valandų ir energijos atėmė Saint Xavier universiteto studentų rečitalių sezonas. Koncerto metu maloniai jaudinausi, nes jaučiau, kad prasmingai tęsiu savo tėvelio, pianisto Romo Čepinsko ilgametę muzikinę bičiulystę su Aušra Stasiūnaitės tradiciją. M. Glinkos Tbilisyje ir Viotti Italijoje konkursuose, kuriuose Aušra pelnė pirmąsias vietas, pianistas Romas Čepinskas buvo apdovanotas diplomais už išskirtinai puikų akompanavimą. Šiandienos koncerto metu supratau, kad mudviejų su Aušra muzikinis pokalbis buvo sėkmingas ir paveiklus; tai patvirtino ir gausios klausytojų ovacijos.

—Koncerte atlikote Liszt noktiurną „Meilės svają“ ir 19 a. pabaigos kompozitoriaus, to meto „avangardisto“ Skriabin „Preljudą kairei rankai“. Kodėl pasirinkote šiuos kūrinius?

G.Č.: „Meilės svają“ pasirinkau todėl, kad man patinka Liszt skaidri, tačiau techniškai labai sudėtinga muzika. Nepriekiaštingai ir jautriai ją atlikti yra sunku, o mane tai ir intriguoja. Skambindama Skriabin „Preljudą kairei rankai“, siečiau sukelti klausytojų smalsumą neįprastu eksperimentu. Amerikoje vertinama netradicinės formos ir svarbiausia — išpūdis: groja tik kaire ranka, o išgirsti galima ir abi... Šis preljudas yra efektingas, bet jokiū būdu nemanau, kad jis nėra meniškai versmingas ir gilus. Šį kūrinių mėgstu, nes manau, kad dviejose puslapiuose yra labai daug pasakytą.

—Milano alla Scalla stažuotės metu esate išstobulinusi Rossini operų mezosopranų vaidmenis. Šiandienos koncerte Rossini muzikos neišgirdome, kodėl?

A. Stasiūnaitė: Mano balsas yra paslankus, melodingas ir koloratūriškas, todėl labiausiai tinkamas Mozart ir Rossini arijų atlikimui. Palankus sutapimas, jog aš ir pati mėgstu dainuoti Rossini arijas. Tikriausiai neįmanoma išmokyti gerai dainuoti Rossini: arba sugebi, arba ne. Muzikologai mano, jog solistams sunku atlikti Rossini muziką, o man, kaip sykis, lengviau ją, nei ką kitą dainuoti. Apskritai, mieliau dainuoju prancūzų ir ispanų kompozitorių nei Verdi ar Pucini muziką. Na, o šiandien turėjau kitą sumanymą — klausytojus supažinti-

dinti su mažiau girdėta ispaniška anonimo ir Vėnuelos muzika. Esu paruošusi gausų ispanų muzikos repertuarą, įvairių senovinių raudų ir lopšinių. Gaila, kad retai kur galiu pritaikyti šią savo mėgstamą muziką. Vilniaus Rotušėje surengiau ispanų muzikos vakarą, apėmusį dainas nuo renesanso laikų iki šių dienų. Malonu, kad tokių kūrybinių vakarų metu galiu tikintis savo muzikines patirtis „išdainuoti“. Tai nuostabi proga tapti tikruoju menininku, išryškėti savuoju individualumu.

—O kokia ta amerikietiška publika? Ar jaučiate, kad tai, ką norėjote padainuoti ir pagroti, buvo išties klausytojų išgirsta ir įvertinta?

A. Stasiūnaitė: Prieš atvykdamas į Clevelandą, koncertavome Čikagoje, kurios publika pasirodė kiek betarpiškesnė, bet, apskritai, Amerikos koncertų salėse dainuodama, jaučiausi, kaip bet kur kitur. Tikrai esu palaiminta dainininkė, nes, kur tik koncertuoju, visur susirenka nuširdi ir jautri publika. Koncertų metu dalinuosi su ja visa savo menine galybe, nepaisydama, ar manęs klausosi išmanus kritikas, ar tik smalsus muzikos mėgėjas.

G. Čepinskaitė: Kaip ir visiems menininkams, publikos nuomonė mums yra be galo svarbi, tačiau griežčiausias teisėjas vis tik esame pačios sau.

—Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Rita Malikonytė-Mockienė

„OTELAS“ RENGIA SI MARATONUI EUROPOJE

„Pirmą kartą buvome savo nedidelės valstybės atstovai, pirmą kartą pajutome tikrą pilietiško džiaugsmą“, — sakė režisierius Eimuntas Nekrošius, su aktorių trupe grįžęs iš Venecijos bienalės. Kovo pradžioje Venecijos „Teatro Goldoni“ scenoje įvyko spektaklio „Otelas“ pasaulinė premjera.

Kovo 7 d. Kultūros ministerijoje surengtoje spaudos konferencijoje nuvarge, sirguliuojantys aktoriai sakė esą kupini išpučių, jautę didelę garbę dalyvauti seniausiam pasaulyje teatro forum. Pasak pagrindinio vaidmens atlikėjo Vlado Bagdono, Lietuvoje tokie pasiekimai kažkodėl priimami kaip savaime suprantamas dalykas, nors tai — ne mažas įnašas į visą mūsų kultūrą. Kas dveji metai vykstanti Venecijos bienalė vadinama pasaulio menų — teatro, dailės, architektūros — kryžkele.

Kultūros ministras Gintautas Kėvišas, tris kartus žiūrėjęs „Otelą“ Vilniuje ir Venecijoje, sakė jautęs didžiulį pasididžiavimą ir sulig kiekvienu spektakliu stiprėjusį įspūdį. Ministro žodžiais, „Otelas“ režisieriaus ir aktorių pareiga atlikti maksimaliai — mažiausiai remiant valstybei pasiektas didžiausias pasiekimas, o viešoji įstaiga „Meno fortas“ pateisina Kultūros ministerijos programinio finansavimo nuostatą. G. Kėvišas pažadėjo siųlytę E. Nekrošiui vyriausybės premiją.

Baigęs spektaklių trilogiją pagal William Shakespeare tragedijos, režisierius E. Nekrošius ketina imtis lietuvių literatūros klasiko Kristijono Donelaičio kūrybos. (Elta)

Gintė Čepinskaitė ir Aušra Stasiūnaitė po koncerto.

Akademines skautų sąjungos Vydūno fondo V. Jonuškaitės-Zaunienės premijos laureatė, Muzikos akademijos II kurso magistrantė Julija Stupnianeck ir jos akompaniatorius Remigijus Sabaliauskas.

G. Zemlicko nuotrauka

Pasibaigus koncertui Cleveland, OH, lietuvių telkinyje. Iš kairės: Remis Bistrickas, Dievo Motinos parapijos klebonas kun. Gediminas Kijauskas, SJ, solistė Aušra Stasiūnaitė, pianistė Gintė Čepinskaitė, Dalia Puškorienė, menotyrininkė Rita Mockienė.